

УДК 339.9.01:005

Сторожчук В.М.
аспірант

Київського національного торговельно-економічного університету

**ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ
МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРАЇНИ****APPROACH TO ASSESSING THE RESULTS OF CUSTOMS
AND TARIFF REGULATIONS OF THE COUNTRY****АНОТАЦІЯ**

У статті обґрунтовано необхідність оцінювання результативності митно-тарифного регулювання як визначальної компоненти зовнішньоторговельного режиму країни. Проаналізовано результати використання індексного методу під час визначення результативності торговельних обмежень в Україні. Обґрунтовано доцільність розвитку підходу до оцінювання результативності тарифних обмежень на основі розрахунку індексу залучення країни в міжнародну торгівлю. Запропоновано використання коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання для оцінювання ролі тарифних обмежень у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності країни.

Ключові слова: результативність, зовнішньоторговельна діяльність, митно-тарифне регулювання, індекс, торговельні обмеження.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснована необходимость оценки результативности таможенно-тарифного регулирования как определяющей компоненты внешнеторгового режима страны. Проанализированы результаты использования индексного метода при определении результативности торговых ограничений в Украине. Обоснована целесообразность развития подхода к оценке результативности тарифных ограничений на основе расчета индекса вовлеченности страны в международную торговлю. Предложено использование коэффициента значимости таможенно-тарифного регулирования для оценки роли тарифных ограничений в регулировании внешнеторговой деятельности страны.

Ключевые слова: результативность, внешнеторговая деятельность, таможенно-тарифное регулирование, индекс, торговые ограничения.

ANNOTATION

The article substantiates the necessity of assessing the effectiveness of customs and tariff regulation as a determining component of the country's foreign trade regime. The results of applying the index method in determining the effectiveness of trade restrictions in Ukraine are analyzed. The expediency of development of the approach to the evaluation of the effectiveness of tariff restrictions based on the calculation of the index of the country's involvement in international trade is substantiated. The use of the coefficient of significance of customs and tariff regulation for assessing the role of tariff restrictions in the regulation of the country's foreign trade activity is proposed.

Keywords: efficiency, foreign trade activity, customs and tariff regulation, index, trade restrictions.

Постановка проблеми. Аналіз впливу митно-тарифного регулювання на зовнішньоторговельну діяльність є необхідною складовою дослідження зовнішньоторговельного режиму країни. Оцінювання дієвості тарифних обмежень слугує базисом для позиціонування країни у світовому економічному просторі з урахуванням власних конкурентних переваг.

Тенденції розвитку світової економіки, яка рухається в напрямі подальшої лібералізації

умов зовнішньої торгівлі, зумовлює той факт, що останніми роками традиційні тарифні обмеження відіграють все меншу роль у торгівлі порівняно з нетарифними заходами регулювання, а їх частка у загальній структурі застосованих заходів протекціонізму має тенденцію до зменшення. Водночас митно-тарифна політика країн має певні закономірності для країн з подібним рівнем економічного розвитку. Відмінності в темпах економічного зростання впливають на вибір інструментів захисту внутрішнього ринку (як тарифних, так і нетарифних) та зумовлюють різну результативність їх комбінацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У загальному випадку під результативністю розуміються досягнуті результати порівняно з цілями, зіставлені з використаними для досягнення цих цілей ресурсами. У сфері митно-тарифного регулювання для оцінювання результативності торговельних обмежень широко використовується індексний метод, який дає змогу шляхом розрахунку відповідних індексів (коефіцієнтів) оцінити результати, забезпечені відповідним рівнем тарифних бар'єрів. Так, значення та динаміка коефіцієнта лібералізації торгівлі в Україні, які наведено, зокрема, в роботах [1; 2], свідчать про збільшення ступеня лібералізації зовнішньої торгівлі України порівняно з 2005 р. з 27% до 48% за всією номенклатурою товарів. Рівень лібералізації торгівлі промисловими товарами протягом аналізованого періоду коливався від 29% до 31%, тобто не зазнав суттєвих змін. Водночас рівень лібералізації торгівлі сільськогосподарськими товарами протягом аналізованого періоду зменшився від 31% до 25%, що свідчить про збільшення рівня тарифного захисту сільськогосподарської продукції (зокрема, за рахунок тимчасових обмежувальних заходів). Такі високі значення коефіцієнта лібералізації та їх динаміка є свідченням на користь результативності лібералізації митно-тарифного регулювання в Україні.

Уявлення про рівень торговельної відкритості країни надає розрахунок індексів торговельних обмежень, які призначені для оцінки ефективності комбінації тарифних та нетарифних обмежень у певній країні. Підходи до розрахунку відповідного індексу викла-

дено в роботах Дж. Андерсона та Дж. Наруса [3], Е. Лемера [4], Д. Долара [5], Дж. Сакса та Е. Уорнера [6], Х.Л. Кі та А. Нікіта [7] та інших вчених. Загально визнаною є методологія Світового банку [8], згідно з якою для оцінки рівня торговельних обмежень розраховуються індекс обмеження торгівлі (TTRI) та загальний індекс обмеження торгівлі (OTRI). Індекс TTRI відбиває рівень тарифного захисту та визначається як уніфікована за всіма товарами адвалерна ставка імпортного мита, еквівалентна прийнятій системі тарифних обмежень. Індекс OTRI відбиває сукупний рівень торговельного захисту та визначається як уніфікована за всіма товарами адвалерна ставка імпортного мита, еквівалентна прийнятій системі тарифних та нетарифних обмежень. Очевидно, що розрахунок індексу торговельних обмежень TTRI порівняно з визначенням загального індексу торговельних обмежень OTRI є більш простим завданням. Прозорість тарифних обмежень та наявність достатньої кількості джерел статистичної інформації спрощує оцінювання результативності митно-тарифних бар'єрів та дає змогу ґрунтовно оцінювати їх вплив на зовнішньоторговельну політику країни. Щодо нетарифних обмежень, то їх визначення та тим більше оцінювання становлять складність з таких очевидних причин:

- широкий арсенал нетарифного інструментарію (квоти і заборона імпорту, експортні субсидії, ліцензування імпорту, технічні стандарти, санітарні та фітосанітарні норми тощо);

- складність приведення видів нетарифних обмежень до єдиної одиниці виміру з метою оцінювання їх результативності;

- прихований та/або непрозорий характер деяких з нетарифних обмежень, що вживаються як протекціоністські заходи (збільшення тривалості та складності митних процедур для небажаних імпортерів, корумпованість процесу митного оформлення тощо);

- практична неможливість оцінити вплив та ймовірність прояву деяких чинників бізнес-середовища, що створюють додаткові небажані обмеження для потрапляння імпортних товарів на національний ринок (політична криза, формажорні обставини тощо).

Наслідком складності виявлення та ґрунтовної оцінки нетарифних обмежень у зовнішньоторговельній політиці країни є відсутність у відкритому доступі належної статистичної бази для їх розрахунку. Останнім часом значення індексів торговельних обмежень, розраховані експертами ЮНКТАД, є доступними лише за агрегованими групами країн за рівнем розвитку та регіональною ознакою [9]. Також слід зауважити про існування досліджень під егідою ОЕСР, в рамках яких розраховується індекс обмежень у торгівлі послугами (Services Trade Restrictiveness Index, STRI) у 22 секторах для 44 країн, які уособлюють понад 80% світової торгівлі послугами [10].

Останні дані щодо рівня торговельного захисту України на основі індексів торговельних обмежень, які проаналізовано, зокрема, в роботах [11, 12], відносяться до 2009 р. Відповідні розрахунки були здійснені Світовим банком для широкого кола країн як за всіма товарними групами, так і окремо для промислових і сільськогосподарських товарів [13]. Згідно з результатами цих досліджень індекс TTRI для України становив 3,0% за всією товарною номенклатурою, 6,3% за продукцією сільського господарства та 2,5% за продукцією промисловості. Індекс OTRI для відповідних категорій продукції становив 20,4%; 9,6%; 21,9% відповідно. Високий рівень індексу OTRI України порівняно з індексом TTRI (20,4% проти 3,0%) свідчить про поширену практику застосування нетарифних обмежень з метою захисту національного ринку. При цьому рівень нетарифного захисту промислової продукції значно перевищував рівень захисту продукції аграрного сектору, що вказує на високий рівень протекціонізму промислових галузей внаслідок їх низької конкурентоспроможності порівняно з імпортом. Значну роль нетарифних бар'єрів у зовнішньоторговельній практиці країн підтверджують й результати досліджень Х.Л. Кі та А. Нікіта [7]. А саме авторами було показано, що нетарифні обмеження суттєво збільшують значення індексу OTRI країни порівняно з індексом TTRI та в середньому додають 87% до рівня обмежень, зумовлених тарифними бар'єрами [7, с. 128].

Мета статті. Відсутність актуальних даних, необхідних для розрахунку індексів обмеження, зумовлює необхідність вироблення підходу до принаймні опосередкованої оцінки результативності тарифних обмежень країн порівняно з нетарифними обмеженнями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Опосередковано проаналізувати результативність митно-тарифного регулювання дає можливість розрахунок індексу залучення країн в міжнародну торгівлю (ETI, The Enabling Trade Index), запропонований експертами Світового економічного форуму. Відповідний індекс публікується у Глобальному звіті з міжнародної торгівлі (GETR, The Global Enabling Trade Report) раз на два роки з 2008 р. Індекс є композиційним індикатором, що складається із субіндексів, які репрезентують стан окремих чинників сприяння зовнішній торгівлі. Значення індексу є підґрунтям для оцінювання рівня залучення країн в міжнародну торгівлю та відображає ефективність їх зовнішньоторговельної політики у сенсі використовуваних інструментів тарифного та нетарифного захисту. Чинники оцінювання впорядковано за чотирма групами: доступ до ринку (market access), адміністрування на кордоні (border administration), інфраструктура (infrastructure), ділове середовище (operating environment). В результаті агрегації індикаторів в діапазоні від 1 (найгірша)

до 7 (найкраща) надається оцінка за кожним із субіндексів та формується підсумкове значення індексу залучення країн в міжнародну торгівлю.

Аналіз структури індексу ЕТІ (рис. 1) свідчить про те, що стану митно-тарифного регулювання в країні відповідає значення першого субіндекса, тоді як інші чотири субіндекси дають змогу оцінити рівень нетарифних бар'єрів. Рівень тарифного захисту країни оцінюється шляхом розрахунку двох складових першого субіндексу:

1) доступ на внутрішній ринок, що містить такі індикатори, як ефективний середньозважений тариф країни; частка тарифів, що ввозяться до країни у безмитному режимі; складність тарифного режиму, що вимірюється тарифною дисперсією; поширеність застосування тарифних піків та специфічних тарифів; кількість (диференційованість) видів тарифів;

2) доступ на зовнішні ринки, що оцінюється двома індикаторами: середні тарифи, з якими стикаються експортери на закордонних ринках, а також маржею переваги на ринках призначення, виторгуваною в процесі двосторонньої або регіональної торговельної угоди чи гарантованою у вигляді торговельних преференцій.

У 2016 р. індекс залучення в міжнародну торгівлю було розраховано для 136 економік світу, на які загалом припадають 98% світового валового продукту та 98,3% світової торгівлі. Докладний аналіз значень та динаміки індексу залучення в міжнародну торгівлю в регіональному та країновому розрізі (зокрема, за окремими субіндексами та індикаторами) подано у Глобальному звіті з міжнародної торгівлі за 2016 р. [14].

Проаналізуємо значення індексу залучення в міжнародну торгівлю на прикладі статистичної вибірки країн з різним рівнем та динамікою економічного розвитку (табл. 1). Індекс залучення в міжнародну торгівлю ЄС розраховано автором на основі усереднення країнних позицій

країн-членів, якими є Австрія з найкращими значеннями індексу (7-ма позиція у 2016 р. при значенні індексу 5,52 та 9-та позиція у 2014 р. при значенні індексу 5,35) та Болгарія з найгіршими (53-тя позиція у 2016 р. при значенні індексу 4,54 та 50-та позиція у 2014 р. при значенні індексу 4,53). Як видно з табл. 1, в абсолютній більшості країни покращили свої позиції в рейтингу та, відповідно, збільшили значення індексу порівняно з 2014 р. Очікувано, що країни статистичної вибірки з розвинутою економікою мають більш високе значення індексу, ніж будь-яка з країн, що розвивається. З обраних для аналізу розвинутих економік лише ЄС несуттєво погіршив свої усереднені позиції в рейтингу, що свідчить про недостатній прогрес лібералізаційних процесів в Європі.

Загалом 20 перших позицій у рейтингу країн за рівнем залучення в міжнародну торгівлю обіймають розвинуті країни, а Чилі, що перебуває на 21-й позиції, згідно з класифікацією Міжнародного валютного фонду, станом на жовтень 2016 р. є лідером серед країн, що розвиваються, за темпами економічного розвитку. Це означає, що існує взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку та ступенем залучення країн в міжнародну торгівлю. При цьому розвинуті економіки (як буде показано далі) забезпечують свої високі позиції в рейтингу не тільки й не стільки за рахунок низьких тарифів, але й завдяки сприятливості регулятивних, адміністративних, інформаційних та інфраструктурних чинників для експортно-імпоротної діяльності. Щодо України, то вона є однією з небагатьох країн, що втратила у 2016 р. свої позиції у рейтингу залучення в міжнародну торгівлю порівняно з 2014 р., зменшивши ранг з 84 до 95 та значення індексу з 4,02 до 3,97 відповідно. Це пояснюється переважно погіршенням оцінок країни за низкою індикаторів сприятливості її ділового середовища для здійснення зовнішньоторговельної діяльності (субіндекс D).

Субіндекс А: доступ до ринку (market access)		Субіндекс В: адміністрування на кордоні (border administration)	Субіндекс С: інфраструктура (infrastructure)			Субіндекс D: ділове середовище (operating environment)
Складова субіндексу А.1: доступ на внутрішній ринок (domestic market access)	Складова субіндексу А.2: доступ на зовнішні ринки (foreign market access)		Складова субіндексу С.1: доступність та якість транспортної інфраструктури (availability and quality of transport)	Складова субіндексу С.2: доступність та якість транспортного сервісу (availability and quality of transport services)	Складова субіндексу С.3: доступність та рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій (availability and use of ICTs)	
6 індикаторів	2 індикатори	13 індикаторів	7 індикаторів	6 індикаторів	7 індикаторів	16 індикаторів
Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7	Діапазон 1–7
Індекс залучення країни в міжнародну торгівлю (The Enabling Trade Index) Діапазон 1 (мінімум) – 7 (максимум)						

Рис. 1. Структура індексу залучення країн в міжнародну торгівлю у 2016 р.

Джерело: складено автором на підставі [14]

Таблиця 1
Структура та динаміка субіндексу А індексу залучення вибраних країн в міжнародну торгівлю у 2014–2016 рр. (складено автором)

Країни	Тарифні обмеження (субіндекс А)						Доступ на зовнішні ринки (А.2)						Країни залучення в міжнародну торгівлю (ЕП)	Індекс обмеження (субіндекс А)	Індекс залучення в міжнародну торгівлю (ЕП)	Коефіцієнт значущості митно-тарифного регулювання (Крго)
	Доступ на внутрішній ринок (А.1)			Доступ на зовнішні ринки (А.2)			2016 р.			2014 р.						
	Ранг (зі 136)	Оцінка (1–7)	Країни	Ранг (зі 136)	Оцінка (1–7)	Країни	Ранг (зі 136)	Оцінка (1–7)	Країни	Ранг (зі 136)	Оцінка (1–7)	Країни				
Мексика	10	5,93	59	5,19	ЄС (усереднено)	49	4,39	43	4,33	Парагвай	3,86	4,36	1,129534			
Австралія	15	5,82	17	5,63	Єгипет	54	4,36	35	4,41	Мексика	4,55	5,095	1,11978			
Ізраїль	17	5,73	48	5,32	Мексика	66	4,26	37	4,40	Україна	3,97	4,375	1,102015			
Канада	20	5,63	15	5,67	Індонезія	92	3,83	94	3,51	Єгипет	3,72	4,095	1,100806			
Україна	24	5,47	22	5,47	Ізраїль	93	3,81	87	3,62	Індонезія	4,30	4,62	1,074419			
Індонезія	30	5,41	41	5,35	Таїланд	96	3,70	66	4,08	Аргентина	3,98	3,845	0,96608			
Малайзія	43	5,35	75	4,79	Парагвай	102	3,56	105	3,28	Ізраїль	4,99	4,77	0,955912			
ЄС (усереднено)	44	4,39	43	5,36	Аргентина	103	3,45	75	3,87	Таїланд	4,45	4,185	0,940449			
Японія	47	5,34	45	5,34	Корея	105	3,43	109	3,08	Малайзія	4,90	4,35	0,887755			
США	56	5,26	44	5,35	Малайзія	107	3,35	95	3,50	ЄС (усереднено)	5,03	4,39	0,872763			
Парагвай	69	5,16	64	5,06	Україна	110	3,28	97	3,42	Бразилія	3,80	3,24	0,852632			
Корея	85	4,73	102	4,10	Канада	115	2,79	118	2,75	Канада	5,15	4,21	0,817476			
Таїланд	88	4,67	110	3,75	США	120	2,57	126	2,40	Корея	5,04	4,08	0,809524			
Китай	101	4,33	97	4,25	Бразилія	122	2,51	111	3,03	Австралія	5,10	4,015	0,787255			
Аргентина	105	4,24	90	4,41	Китай	124	2,38	128	2,29	США	5,24	3,915	0,747137			
Бразилія	109	3,97	106	4,01	Австралія	127	2,21	131	1,79	Китай	4,49	3,355	0,747216			
Єгипет	113	3,83	123	3,32	Японія	133	2,02	133	1,71	Японія	5,28	3,68	0,69697			

Як вже було зазначено, рівень тарифних бар'єрів країни дає змогу оцінити субіндекс А, а саме його першу складову А.1 (внутрішні тарифні бар'єри для імпортерів) та другу складову А.2 (зовнішні тарифні бар'єри для експортерів). В табл. 1 подано значення субіндексу А індексу залучення країн статистичної вибірки в міжнародну торгівлю у 2014 та 2016 рр. Як видно з табл. 1, позиції країн в рейтингу, згідно зі значеннями складових субіндексу А, мають принципово інший вигляд, ніж їх позиції у загальному рейтингу ЕТІ. А саме не всі розвинуті країни перебувають на більш високих позиціях рейтингу порівняно з країнами, що розвиваються. Це означає, що деякі з розвинутих країн продовжують зберігати досить високий рівень тарифного захисту внутрішніх ринків, дотримуючись політики помірного протекціонізму у зовнішній торгівлі. Значення складової А.2 субіндексу А свідчать про те, що з мінімальними тарифними бар'єрами на зовнішніх ринках збуту стикаються експортери країн ЄС, тоді як, наприклад, для України доступ на зовнішні ринки є набагато обмеженим.

Суттєві відмінності позицій країн статистичної вибірки за загальним рейтингом ЕТІ та складовими його субіндексу А (А.1 та А.2) свідчать про те, що підсумкове значення індексу залежить від комбінації рівня тарифних та нетарифних обмежень, які притаманні певній країні під час здійснення зовнішньоторговельної діяльності. При цьому рівень тарифного захисту країни відбиває значення субіндексу А, тоді як інші субіндекси безпосередньо або опосередковано відбивають рівень нетарифних обмежень, а саме прозорість, складність та тривалість митного оформлення (субіндекс В), якість транспортно-логістичної інфраструктури (субіндекс С), сприятливість бізнес-середовища для здійснення зовнішньоторговельної діяльності (субіндекс D).

Зазначимо, що індикаторами, які входять до складу субіндексів В–D, не вичерпується весь перелік можливих нетарифних обмежень, які можуть застосовуватися країною для захисту національного ринку від небажаного імпорту. Непрозорість нетарифних обмежень порівняно з тарифними бар'єрами робить їх складними для адекватного оцінювання та інтерпретації. Слід зазначити, що в методології розрахунку індексу ЕТІ за 2008, 2010 та 2012 рр. окремим індикатором у складі субіндексу А був присутній рівень нетарифних обмежень, який вимірювався в діапазоні 0–100 балів. Але з 2014 р. цей індикатор був виключений з розрахунку передусім через відсутність інформації щодо нетарифних обмежень у певних країнах та складність їх вичерпної оцінки. Тому, на наш погляд, не можна вважати, що індекс залучення в міжнародну торгівлю відбиває в чистому вигляді комбінацію тарифних та нетарифних обмежень у певній країні. Але зіставлення підсумкового значення індексу зі значенням субіндексу А

дає змогу оцінити роль, яку відводить країна тарифним бар'єрам у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності, а також визначити, який тип обмежень (тарифні або нетарифні) є пріоритетним для країни, крім цього, визначає у більшому ступені значення індексу ЕТІ. Для оцінювання ролі тарифних обмежень у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності країни автором роботи пропонується використання коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання, який обчислюється за формулою:

$$K_{\text{ЗМТР}} = \frac{A_{\text{ЕТІ}}}{\text{ЕТІ}},$$

де $K_{\text{ЗМТР}}$ – значення коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання;

$A_{\text{ЕТІ}}$ – значення субіндексу А індексу залучення країни в міжнародну торгівлю (ЕТІ);

ЕТІ – значення індексу залучення країни в міжнародну торгівлю.

Якщо значення коефіцієнта є більшим за одиницю, можна вважати, що тарифні обмеження відіграють більш важливу роль у зовнішньоторговельній політиці держави порівняно з нетарифними. Значення коефіцієнта, менше за одиницю, означає, що більший вплив на підсумкове значення ЕТІ для певної країни чинять нетарифні обмеження.

В табл. 1 подано результати розрахунку коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання для країн статистичної вибірки, а також впорядковано країни за його значенням. Як видно з табл. 1, усі країни, для яких значення коефіцієнта перевищує одиницю або є максимально наближеним до неї (окрім Ізраїлю), належать до категорії країн, що розвиваються. Такі результати свідчать про те, що країни, що розвиваються, віддають перевагу тарифним інструментам регулювання доступу на внутрішні ринки, оскільки високі тарифи створюють більш відчутні прозорі бар'єри для небажаного імпорту та захищають національних виробників. Так, за результатами досліджень експертів Світового економічного форуму, 10 найбільших за обсягом ВВП економік світу, що розвиваються, утримують середньозважені тарифи на рівні 9,9–10,0% [14], що є ознакою обмеження конкуренції імпортованих товарів на національних ринках. З іншого боку, високі значення коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання свідчать про те, що країни, що розвиваються, стикаються з більш високими тарифними бар'єрами під час виходу на зовнішні ринки порівняно з розвинутими країнами.

Щодо розвинутих країн, то результати їх впорядкування за значенням коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання свідчать про те, що роль тарифних бар'єрів у їх зовнішньоторговельній діяльності (як імпортній, так й експортній) є незначною порівняно з нетарифними обмеженнями. Загалом розвинуті країни застосовують дуже низькі тарифи. Так, середньозважений тариф 10 найбільших розвинутих

економік світу дорівнює 2,1% [14]. У регулюванні зовнішньоторговельної діяльності країни-лідери вдаються переважно до нетарифних обмежень, продовжуючи зберігати високий рівень захисту національних ринків завдяки протекціоністським заходам. Також зазначимо, що розрахунок коефіцієнта не дає можливостей робити висновки щодо ступеня ліберальності та ефективності зовнішньоторговельної політики країни, а дає змогу говорити лише про використання переважно тарифних або нетарифних інструментів її регулювання. Як ті, так й інші інструменти мають свої переваги, недоліки та особливості застосування залежно від рівня розвитку економіки країни та її конкурентоспроможності.

Щодо України, то коефіцієнт значущості її митно-тарифного регулювання перевищує одиницю (1,102015), що свідчить про переважання тарифних інструментів регулювання над нетарифними у зовнішньоторговельній політиці країни. Також, як свідчить значення субіндексу А.2 (табл. 1), для України досить високими є тарифні бар'єри входження на закордонні ринки (110-те місце в рейтингу зі 136). Вкрай невисокі оцінки, надані експертами індикаторам нетарифних обмежень в Україні (субіндекси В-D), зумовлюють низьке підсумкове значення індексу ЕТІ країни (95-те місце зі 136, оцінка 3,97 при максимально можливій 7,0). Це означає, що поряд з подальшим зменшенням тарифів суттєвого значення для України набуває усунення несприятливих чинників бізнес-середовища (передусім, спрощення митних процедур та подолання корупції).

Висновки. Результати розрахунку індексу залучення в міжнародну торгівлю (ЕТІ) свідчать про те, що Україна, попри дотримання тенденції до лібералізації митно-тарифного регулювання, втратила свої позиції у рейтингу країн порівняно з 2014 р. Погіршення умов зовнішньоторговельної діяльності України зумовлюється переважно погіршенням оцінок країни за низкою індикаторів сприятливості її ділового середовища, що може бути асоційовано зі збільшенням певних видів нетарифних обмежень.

Результати розрахунку запропонованого автором коефіцієнта значущості митно-тарифного регулювання ($K_{зМТР}$) свідчать про те, що тарифні обмеження відіграють більш важливу роль у зовнішньоторговельній політиці держави порівняно з нетарифними. Переважання тарифних інструментів регулювання доступу на внутрішні ринки є типовим для країн, що розвиваються, оскільки високі тарифи створюють більш відчутні прозорі бар'єри для небажаного імпорту та захищають національних виробників.

Підбиваючи підсумки аналізу результативності митно-тарифного регулювання України, слід мати на увазі, що віднаходження оптимального балансу тарифних та нетарифних обмежень відбувається в умовах активної інтеграції держави до світового економічного простору. Механізмом реалізації цього процесу є підписання Україною двосторонніх та багатосторонніх угод про вільну торгівлю, а ключовим інструментом – усунення митних бар'єрів у зовнішньоторговельній діяльності партнерів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мельник Т.М. Тарифне регулювання у контексті членства України в СОТ / Т.М. Мельник // Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2009. – № 2. – С. 5–11.
2. Пугачевська К.С. Імпортозалежність та тарифне регулювання імпорту в Україні / К.С. Пугачевська // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка. – 2016. – Вип. 1 (15). – С. 56–63.
3. Anderson J.E. Trade Reform with Quotas, Partial Rent, Retention and Tariffs / J.E. Anderson, J.P. Nearys // *Econometrica*. – 1992. – № 60. – P. 57–76.
4. Leamer E.E. Measures of Openness / E.E. Leamer // *Trade Policy Issues and Empirical Analysis*. – 1988. – № 18. – P. 147–204.
5. Dollar D. Outward-oriented Developing Economies Really Do Grow More Rapidly: Evidence from 95 LDCs, 1976-1985 / D. Dollar // *Economic Development and Cultural Change*. – 1992. – № 40. – P. 523–544.
6. Sachs J. Economic Reform and the Process of Global Integration / J. Sachs, A. Warner // *Broking Papers on Economic Activity*. – 1995. – № 1. – 25th Anniversary Issue. – P. 1–118.
7. Estimating Trade Restrictiveness Indices / [H.L. Kee, A. Nicita, M. Olerreaga] // *The Economic Journal*. – 2009. – № 119. – P. 172–199.
8. Overall Trade Restrictiveness Indices and Import Demand Elasticities / The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://go.worldbank.org/FG1KHXSP30>.
9. Key Statistics and Trends in Trade Policy 2016 / The OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab2016d2_en.pdf.
10. Services Trade Restrictiveness Index / The OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/tad/services-trade/services-trade-restrictiveness-index.htm>.
11. Іванов Є.І. Індекси обмеження торгівлі як інструмент аналізу зовнішньоторговельної політики держави / Є.І. Іванов // Галицький економічний вісник. – 2014. – Т. 46. – № 3. – С. 76–82.
12. Пугачевська К.С. Сучасні тенденції лібералізації зовнішньої торгівлі / К.С. Пугачевська // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. – 2013. – № 3. – С. 70–77.
13. World Trade Indicators 2009/10. Country Comparison / The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/etools/wti/3a.asp>.
14. The Global Enabling Trade Report 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GETR_2016_report.pdf.